

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA HUDEBNÍ VÝCHOVY A KULTURY

PÍSŇOVÁ TVORBA PETRA SKOUMALA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jan Dobrý

Hudební výchova se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Romana Feiferlíková, Ph.D.

Plzeň 2021

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 15.4. 2020

.....
vlastnoruční podpis

OBSAH

ÚVOD.....	1
1. ŽIVOT A DÍLO PETRA SKOUMALA	3
1.1 ŽIVOT	3
1.2 TVORBA	5
2 CHARAKTERISTIKA PÍSNÍ PRO DĚTI	8
2.1 TÓNOVÝ ROZSAH	8
2.2 RYTMUS	9
2.3 MELODICKÁ OBTÍŽNOST	9
2.4 HUDEBNÍ FORMA	9
2.5 OBSAH PÍSNĚ	10
3 CHARAKTERISTIKA DĚTSKÉHO HLASU	11
3.1 MATEŘSKÁ ŠKOLA	11
3.2 MLADŠÍ ŠKOLNÍ VĚK	11
3.3 STARŠÍ ŠKOLNÍ VĚK	12
4 VÝBĚR PÍSNÍ PETRA SKOUMALA	13
4.1 PŘEDŠKOLNÍ VĚK.....	13
4.2 MLADŠÍ ŠKOLNÍ VĚK	14
4.3 STARŠÍ ŠKOLNÍ VĚK	15
5 UPLATNĚNÍ PÍSNÍ VE VÝUCE	16
5.1 PŘEDŠKOLNÍ VĚK.....	16
5.1.1 Píseň Ježek.....	16
5.1.2 Píseň 5 ježibab	18
5.1.3 Sláva, jsou tu Vánoce.....	19
5.1.4 Písně Rozpočítadlo a Prsty.....	20
5.2 MLADŠÍ ŠKOLNÍ VĚK	21
5.2.1 Zpěv	21
5.2.2 Pohybové dovednosti	22
5.2.3 Rozpoznání vokální, instrumentální a vokálně instrumentální hudby	24
5.2.4 Realizace rytmického doprovodu	24
5.2.5 Rozpoznání změny tempa	26
5.3 STARŠÍ ŠKOLNÍ VĚK	26
5.3.1 Tradiční hudba.....	27
5.3.2 Lidová hudba	28
5.3.3 Hudební dějiny: Baroko	29
5.3.4 Dirigování.....	29
5.3.5 Tanec	30
5.3.6 Hra na piano	31
ZÁVĚR.....	33
RESUMÉ	35
SEZNAM LITERATURY	36
PŘÍLOHY	1

ÚVOD

Téma bakalářské práce jsem si vybral Písňovou tvorbu Petra Skoumala. Petr Skoumal složil mnoho písniček pro děti, dospělé, k filmům nebo k pohádkám. Mnozí lidé si ho spojí spolu s Janem Vodňanským, se kterým tvořil dlouhá léta nerozlučnou dvojici. Myslím si, že každý od něj zná aspoň jednu píseň, ovšem třeba vůbec netuší, že za danou písní stojí Petr Skoumal. Písně Petra Skoumala jsou vhodné pro všechny věkové kategorie a věřím, že i dospělí si rádi poslechnou písně pro děti, už jen pro jejich krásnou a chytlavou melodii a vtipné rýmy. Dá se říci, že s písněmi od Petra Skoumala se stále setkáváme a setkávat budeme. Ať již z televize, nebo na hodinách hudební výchovy, kde si písně najdou různorodá využití. Já osobně jsem se s písněmi od Petra Skoumala ve výuce na základní škole neseťkal, ale nyní jsem přesvědčen, že si své místo ve výuce zaslouží a ve své budoucí praxi je jistě uplatním.

V první části bakalářské práce přibližuji život Petra Skoumala. Již to, že pocházel z židovské rodiny mu nastínilo, z mého pohledu, nelehké dětství. Část svého dětství prožil také v Anglii. Po všech těchto peripetiích za německé okupace přišel komunistický režim, který Skoumalovi také moc nepřál. Jejich společná vystoupení s Janem Vodňanským byla pod dohledem STB, a nakonec kvůli jejich tvorbě museli z divadla odejít. Po roce 1989 se Skoumal začal více věnovat sólové tvorbě, a právě zde začaly vycházet CD s písněmi pro děti.

Část bakalářské práce věnuji dětskému hlasu a vhodnému výběru dětské písně. Tyto znalosti, co se týče dětského hlasu a výběru vhodné písně, by měl znát každý učitel hudební výchovy. Je to důležité zejména proto, aby učitel dokázal posoudit hlasové a celkové hudební schopnosti dětí a přizpůsobil tak tomu výběr repertoáru. Jelikož se dětský hlas v průběhu věku mění, je důležité, k jednotlivým dětem, či skupinám přistupovat individuálně.

V poslední části bakalářské práce pracuji s písněmi Petra Skoumala a zařazuji je do výuky. Písně rozdělují do tří skupin, a to předškolní věk, který zastupuje mateřskou školu, mladší školní věk, který zastupuje 1. stupeň základní školy a starší školní věk, který zastupuje 2. stupeň základní školy. Následné uplatnění písní ve výuce bylo konzultováno se dvěma pedagogy. Jitkou Břendovou, která mi byla nápomocna při uplatnění písní

v mateřské škole a Mgr. Alexandrou Kolářovou, se kterou byl konzultován výběr pro základní školy. Písně našly své uplatnění v mateřské škole a napříč všemi ročníky základní školy. Své uplatnění si našli ať už vhodným zařazení do probíraného tématu nebo dle požadavků z RVP.

1. ŽIVOT A DÍLO PETRA SKOUMALA

1.1 ŽIVOT

Petr Skoumal se narodil 7. března 1948 v Praze. Byl skladatel, klávesista a textař. Známý byl především jako skladatel scénické hudby, hudby k televizním inscenacím a hudby pro děti. Lidé si ho často spojují s Janem Vodňanským, se kterým společně tvořil skladatelskou autorskou dvojici.¹

Jeho rodiče byli Aloys Skoumal a Hana Skoumalová. Oba rodiče byli literární kritici a překladatelé literatury z angličtiny. Jelikož matka byla židovka, celá rodina pocítila nenávisť vůči židům, za německé okupace.² Židé totiž nesměli být zaměstnáni. Na konci války byli bohužel rodiče odvedeni do koncentračního tábora do Kletendorfu, který se nacházel v Rakousku. Po skončení války se rodina odstěhovala do Anglie, konkrétně do Londýna. Otec Petra Skoumala tam získal práci jako český kulturní atašé.³ V roce 1951 se Skoumalovi definitivně vrátili do Československa, i přes komunistický režim. Po návratu přišli Skoumalovi o své diplomatické pasy a neměli ani byt, v této situaci jim hodně pomohli jejich přátelé. Skoumalův otec byl jeden z mála diplomatů, kteří se vrátili zpět do své vlasti. Po návratu se opět živil jako překladatel z německého, a hlavně anglického jazyka.⁴

Od malička se u Petra Skoumala projevoval zájem o hudbu. Již jako malý hrál na klavír, zpíval a poslouchal rádiová vysílání Voskovce⁵ a Wericha⁶. Jako malý se také dostal k filmu. Dostal filmovou roli ve filmu *Nezbedný bakalář*, který natočil Otakar Vávra⁷.

¹ VELKÝ ROZHOVOR S PETREM SKOUMALEM. Divadelní noviny [online]. Jan Kolář, 2014, 3. července 2014 [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: <https://www.divadelni-noviny.cz/velky-rozhovor-s-petrem-skoumalem>

² GRATIAS, Petr. *Cesty do rockového nebe: jednatřicet portrétů československých rockerů*. Brno: Nakladatelství JOTA, 2019. ISBN 978-80-7565-529-5.

³ atašé - funkce, kdy je osoba svým zahraničním zastupitelstvím pověřena jako poradce pro odborné úlohy, jako je kultura, vojenství atd.

⁴ BLŮMLOVÁ, Dagmar. *Aloys Skoumal: ironik v české pasti*. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, spol. s r.o., 2016. ISBN 978-80-7415-126-2.

⁵ Jiří Voskovec byl česko-americký herec, dramatik a textař. Často bývá spojován s Janem Werichem a Jaroslavem Ježkem. Žil mezi lety 1905-1981.

JIRÍ VOSKOVEC. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 5.3.2021 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Ji%C5%99%C3%AD_Voskovec

⁶ Jan Werich byl česká filmový a divadelní herec, dramatik a spisovatel. Tvořil autorskou dvojici s Jiřím Voskovcem. Žil mezi lety 1905-1980.

K filmu se dostal proto, že zpíval ve sboru Schola kantorum, kde si filmaři jednoho dne vybírali děti do právě zmíněného filmu.

Po návratu z Anglie Petr Skoumal nastoupil na konzervatoř, na obor dirigování, který úspěšně absolvoval v roce 1958. Poté šel studovat do Brna na Janáčkovo akademii múzických umění (JAMU). Zde studoval obor řízení sboru ve třídě Josefa Veselky⁸, jelikož podle Petra Skoumala studium klavíru nepřipadalo v úvahu, kvůli krátkým prstům. Absolvoval v roce 1962.⁹

Po absolvování JAMU začal pracovat jako externista pro Československý rozhlas, pro který komponoval scénickou hudbu. V roce 1966 také našel uplatnění v Činoherním klubu, kde byl zaměstnán jako dramaturg a divadelní režisér. Od šedesátých let působil v estrádním souboru, který se jmenoval Armádní umělecký soubor.

Krátce na to se seznámil s Janem Vodňanským, se kterým později vytvořil známou uměleckou dvojici. Byli známí především kvůli satíře a parodii, která se objevovala v jejich divadelních hrách, osobitý byl i jejich humor. Také spolu psali písně, přičemž Skoumal skládal převážně hudbu. Spolu účinkovali např. v Redutě, Ateliéru nebo v Divadle hudby. Nejvíce však spolu účinkovali v Činoherním klubu.

Herce Jana Kačera, který působil v Činoherním klubu, pak napadlo, že by Skoumal a Vodňanský mohli uspořádat samostatný večerní program, kde by hráli a zpívali své vlastní písničky. Načež vzniklo v roce 1969 představení *S úsměvem idiota*.¹⁰ Jelikož ve svých představeních měli i písně, které narážely na tehdejší politický režim, začali na jejich představení chodit příslušníci STB. Po složení písně *Maršáلكové* byli oba z divadla vyhozeni, jelikož píseň narážela na okupaci v roce 1968. Byla jim také zakázána činnost v

JAN WERICH. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 10.3.2021 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Werich

⁷ český filmový režisér a scenarista. Režiroval například filmy *Romance pro křídlovku* nebo *Kladivo na čarodějnice*. Při své tvorbě se dokázal přizpůsobit podmínkám každého režimu. Žil mezi lety 1911-2011.

OTAKAR VÁVRA. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 20.10.2020 [cit. 2020-11-01]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Otakar_V%C3%A1vra

⁸ GRATIAS, Petr. *Cesty do rockového nebe : jednáctřicet portrétů československých rockerů*. Brno: Nakladatelství JOTA, 2019. ISBN 978-80-7565-529-5

⁹ VELKÝ ROZHOVOR S PETREM SKOUMALEM. *Divadelní noviny* [online]. Jan Kolář, 2014, 3.července 2014 [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: <https://www.divadelni-noviny.cz/velky-rozhovor-s-petrem-skoumalem>

¹⁰ GRATIAS, Petr. *Cesty do rockového nebe : jednáctřicet portrétů československých rockerů*. Brno: Nakladatelství JOTA, 2019. ISBN 978-80-7565-529-5

televizi a rozhlas. Jejich vystupování tak bylo spíše sporadické, vystupovali například v klubu Eden. Na začátku osmdesátých let ukončili spolupráci.

Poté se Petr Skoumal začal více věnovat skládání hudby pro jiné zpěváky, jako byl například Vladimír Mišík. S kapelou ETC, kterou vedl Vladimír Mišík, hrál také na klávesy. Zde se prvně setkal s bigbitem. Po odchodu z tohoto uskupení skládal hudbu pro Michala Prokopa, texty k písním psal Pavel Šrut.

Zároveň také psal písně pro dětské publikum, vystupoval v dětském *Divadle v Dlouhé*. Jeho vystoupení se těšila velké oblibě. I jako ostatní umělci v totalitním režimu se Skoumal potýkal s absurdními rekvalifikačními kurzy. Aby mohl v té době vystupovat, musel předstoupit před komisi, která hodnotila, zda umí hrát z not a zda umí zharmonizovat lidovou píseň. V jeho případě tato "zkouška" byla velice úsměvná, jelikož byl absolvent, jak již bylo zmíněno, státní konzervatoře a JAMU. Paradoxně v komisi seděl neúspěšný hudebník, kterého musel Skoumal vyhodit z orchestru Činoherního klubu pro jeho neschopnost. Kvalifikace mu nakonec udělena nebyla. V 80. letech mu byla kvalifikace vrácena, ovšem si ji musel zaplatit. Teprve poté se mohl vrátit na pódia jako aktivní hudebník.

Po roce 1989 začal více vydávat sólová alba. Stále se souběžně věnoval hudbě pro dospělé a hudbě pro děti. Dále byl i skladatelem hudby k mnoha filmům. Další práci mu překazilo těžké onemocnění. Tento boj s nemocí bohužel prohrál v pražské nemocnici 28. září 2014 ve věku 76 let. Česká hudební scéna tak přišla o jednoho z nejpopulárnějších hudebních skladatelů. Rádiem Beat byl In memoriam uveden do Beatové síně slávy.¹¹

1.2 TVORBA

Jak již bylo v předchozí kapitole zmíněno, Petr Skoumal skládal hudbu pro dospělé, děti a zároveň byl skladatel scénické a filmové hudby. První veřejné vystoupení, respektive představení, bylo *S úsměvem idiota*, kde hrál a zpíval společně s Janem Vodňanským. Zazněly zde například písně *Grizzly*, *Definice neteře*, anebo *Máme doma gorilu*. Písně *Hurá na Bastilu* nebo *Maršálové* narážely na tehdejší režim a okupaci v roce 1968. Jejich společné písně vznikaly tak, že dostal od Jana Vodňanského texty a ty, které

¹¹ GRATIAS, Petr. *Cesty do rockového nebe: jednatřicet portrétů československých rockerů*. Brno: Nakladatelství JOTA, 2019. ISBN 978-80-7565-529-5.

se mu líbily zhudebnil. Ty, co ho nezaujaly, odložil do kufru. Vodňanský byl prý plný nápadů, ovšem ne všechny sloky, či písničky byly vhodné.¹² Často zkoušeli u Vodňanského doma, to byla jejich nečastější zkušenost, a při volných chvílích v divadle.

Po rozpadu dvojice Skoumal a Vodňanský pokračoval v psaní a skládání písniček pro děti a pro dospělé. Mezi jeho sólová alba pro dospělé, které vydal po revoluci, patří *...se nezblázní* (1989), *Poločas rozpadu* (1990), *Hotelový pokoje* (1994), *Březen* (1999), *Nebo cibule* (2006).¹³

Pro děti vydal alba *Kdyby prase mělo křídla* (1991), *Jak se loví gorila* (1994), *Pečivo* (1995), *Pro děti od pěti* (2000), *Když jde malý bobr spát* (2003) – výběr skladeb z předchozích CD, *Kampak běžíš, ježku?* (2008).¹⁴

Album *Kdyby prase mělo křídla*, je určené dětem i dospělým. Textařsky se na albu podíleli Emanuel Frynta, Pavel Šrut a Jan Vodňanský. Všechny texty zhudebnil Petr Skoumal a některé i nazpíval. Název je převzat z anglické básně *If Pigs could fly* od Jamese Reeve. Toto album bylo vydané také jako zpěvník a také bylo vytvořeno představení, které se hrálo v Divadle na Dlouhé.¹⁵

Album *Jak se loví gorila* jsou zhudebněné básničky a říkanky ze slabikáře Pavla Šruta. Slabikář je určen pro 1. třídu ZŠ, ovšem zhudebněné CD baví jak mladší, tak i starší děti.¹⁶

Z éry bigbitu, kdy působil v ETC Vladimíra Mišíka jsou na příklad skladby *Výkřiky ze sna*, *Kdo přijde po mně* z CD *Etc...3*. Skladby *Návštěvní den*, *Doteky* a *Pochod adolescentů* jsou z CD *Etc...4*. Na těchto skladbách se podílel jak hráčsky, tak autorsky. Na skladbách *Dojemný šlágr* a *Proměna* se podílel pouze jako klávesista. Pro Michala Prokopa skládal

¹² VELKÝ ROZHOVOR S PETREM SKOUMALEM. Divadelní noviny [online]. Jan Kolář, 2014, 3.července 2014 [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: <https://www.divadelni-noviny.cz/velky-rozhovor-s-petrem-skoumalem>

¹³ ÚŽASNÉ ŽIVOTY: Petr Skoumal podle Jana Vodňanského. Český rozhlas: Dvojka [online]. Ivan Studený, 2020, 8.březen 2020 [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/uzasne-zivoty-petr-skoumal-podle-jana-vodnanskeho-8158319>

¹⁴ PETR SKOUMAL. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 8.6.2020 [cit. 2020-10-23]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Petr_Skoumal

¹⁵ KDYBY PRASE MĚLO KŘÍDLA. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 12.9.2020 [cit. 2020-10-26]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Kdyby_prase_m%C4%9Blo_k%C5%99%C3%ADdla

¹⁶ JAK SE LOVÍ GORILA: Písničky ze slabikáře Pavla Šruta. Knihy Dobrovský [online]. [cit. 2020-10-26]. Dostupné z: <https://www.knihydobrovsky.cz/film/jak-se-lovi-gorila-pisnicky-ze-slabikare-pavla-sruta-667779>

písně společně s textařem Pavlem Šrutem, který psal texty. Společně napsali například *Starou píseň*, *Odjezd*, *Můj brácha inženýr* nebo všem dobře známou píseň *Kolej Yesterday*.

17

Podstatná část Skoumalovy tvorby je hudba filmová a scénická. Všichni si jistě vybaví filmy *Prázdniny pro psa (1980)*, *Jára Cimrman ležící, spící (1983)*, *Rozpuštěný a vypuštěný (1984)*, *Černí baroni (2004) nebo Trhák (1980)*. Mezi Večerničky, ke kterým složil hudbu patří *Maxipes Fík (1976)*, *Bob a Bobek (1979)*, *Pat a Mat (1979)*, *Včelí medvídci (1984)*, *Jája a Pája (1986)*, *Chaloupka na vršku (2008)*, *Strašidla na Kulíkově (2010)* a mnoho dalších.¹⁸

Zajímavé je, že jeho písně zaujaly posluchače všech věkových kategorií. Na tomto faktu je vidět, že Petr Skoumal nebyl vyhraněný žádnému stylu či věkové kategorii, pro kterou by tvořil.¹⁹

¹⁷ GRATIAS, Petr. *Cesty do rockového nebe: jedenáct portrétů československých rockerů*. Brno: Nakladatelství JOTA, 2019. ISBN 978-80-7565-529-5.

¹⁸ PETR SKOUMAL. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 8.6.2020 [cit. 2020-10-23]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Petr_Skoumal

¹⁹ GRATIAS, Petr. *Cesty do rockového nebe: jedenáct portrétů československých rockerů*. Brno: Nakladatelství JOTA, 2019. ISBN 978-80-7565-529-5.

2 CHARAKTERISTIKA PÍSNÍ PRO DĚTI

Před výběrem vhodných písní pro děti, je důležité definovat pojmy píseň pro děti a dětská píseň. To, že je píseň určena dětem neznamena, že je vždy vhodná i z hlediska rozvoje hudebnosti. Píseň pro děti může být vhodná k poslechu, ale z hlediska dalších aspektů týkající se rozvoje nevhodná. Text může být pro děti složitý a nezapamatovatelný. Co se týče melodie, obvykle v těchto písních bývá složitější, s tím souvisí velký tónový rozsah, složitý rytmus a délka písně. Naopak dětská píseň respektuje dětské vokální dovednosti a bere v potaz dětský věk.

Důsledkem nevhodně vybrané písně může nastat recitování textu místo zpěvu melodie, vymyšlení vlastních melodií nebo nestálost v jedné tónině. To může mít i za důsledek to, že místo správného zpěvu dítě spíše křičí, a tím si může poškodit hlasivky. Při výběru písně se proto musí dbát na hudební a pěvecké schopnosti dítěte. Dále je důležité se při výběru písně zaměřit na pět základních aspektů, podle kterých se píseň pro děti vybírá. Je to tónový rozsah písně, rytmus, náročnost melodie, hudební forma a obsah textu. Nepodceňování těchto kritérií je obzvláště důležité při výběru písní pro předškolní děti.²⁰

2.1 TÓNOVÝ ROZSAH

Hlas dítěte zejména v předškolním věku je velice křehký a snadno zranitelný, jelikož se hlas teprve vyvíjí. Dítě má kratší hlasivky, menší rezonanční dutiny a všechno hrtanové svalstvo není ještě ve své plné funkci. Dítě ještě nedokáže hospodařit se svým dechem a občas se stává, že se nadechne uprostřed slova při mluvení. Jelikož se dětský hlas stále vyvíjí a není vyspělý, má proto dítě menší tónový rozsah. Tónový rozsah samozřejmě závisí na fyziologických vlastnostech a pěveckých schopnostech dětí/dítěte. Závisí na učiteli, aby u každého dítěte zjistil jeho hlasové možnosti a pěvecké schopnosti a dle toho přizpůsobil výběr písní.²¹

²⁰ JAK VYBRAT VHODNÉ PÍSNĚ PRO PŘEDŠKOLÁKY? Raabe [online]. Autor neznámý [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: <http://www.raabe.cz/aktuality/jak-vybrat-vhodne-pisne-pro-predskolakky.aspx>

²¹ ZEŽULA, Jirí a Olga JANOVSÁ. Hudební výchova v mateřské škole: (metodika) : učebnice pro 2. až 4. ročník studijního oboru Učitelství pro mateřské školy na středních pedagogických školách i pro praxi učitelů mateřských škol. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Učebnice pro střední školy (Státní pedagogické nakladatelství).

Pro předškolní děti je na začátek nejjednodušší zpěv písní, které mají rozsah na dvou až třech tónech. Tyto písně bývají říkadlového charakteru, jelikož se v nich uplatňuje systém opakování. Opakování je v tomto věku nejdůležitější, jelikož je to primární zdroj pro rozvinutí pěveckých schopností. Repertoár by se měl skládat z jednodušších písní, aby byly rozsahově maximálně do kvinty.²²

2.2 RYTMUS

Pro děti jsou lepší písně s opakujícím se rytmem. Mezi jednoduší písně řadíme písně např. ve dvoudobém taktu. Písnička Halí, belí je sice v taktu $\frac{3}{4}$, ale má jednoduchý rytmus, který se opakuje a rozsah melodie je do tercie. Na začátek nejsou vhodné písničky, kde je složitý rytmus, jako je například synkopický rytmus nebo triola.

Obrázek 1: Halí, belí

2.3 MELODICKÁ OBTÍŽNOST

Pro dětský zpěv je nejjednodušší stupnicová melodie, ať již vzestupná nebo sestupná. Je to vhodné z důvodu jasných intervalů, které jsou předvídatelné a průběh melodie je tak intonačně jednoduchý. Pro začátek je lepší vybírat písničky v durové tónině, mollová tónina je již obtížnější.

2.4 HUDEBNÍ FORMA

Hudební forma se odvíjí od délky písně. Nejjednodušší typy jsou dvoj perioda, malá písňová forma jednodílná a malá písňová forma dvoudílná. Tuto formu nejčastěji reprezentují lidové písně nebo říkadla. Například to mohou být písně *Halí, belí*, *Bude zima, bude mráz*, nebo *Šla Nanyňka do zelí*.

Jednotlivé části skladby by měly být od sebe jasně rozeznatelné, tudíž bude i jasnější forma a děti skladbu mohou lépe pochopit. Nejvhodnější je typ, kdy jedna část písničky nám reprezentuje otázku a druhá část odpověď. Příklad otázky a odpovědi je

²² ZEZULA, Jiří a Olga JANOVSKÁ. Hudební výchova v mateřské škole: (metodika) : učebnice pro 2. až 4. ročník studijního oboru Učitelství pro mateřské školy na středních pedagogických školách i pro praxi učitelů mateřských škol. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Učebnice pro střední školy (Státní pedagogické nakladatelství).

písnička, nebo spíše říkadlo *Jedna, dvě, tři, čtyři, pět*. Písnička je členěna na stejně dlouhé díly, a tak si je děti lépe zapamatují. Rozsáhlejší písně, většinou písně umělé, nemají pravidelně členěnou melodii a text je, například pro předškolní děti, nezapamatovatelný. Proto tyto písně většinou zařazujeme až ve školním věku.

2.5 OBSAH PÍSNĚ

Obsah písně by měl být pro děti blízký a rovný jejich rozumovému chápání. Mezi taková témata patří například maminka, tatínek, příroda, zvířátka atd.²³ V písni by se měly vyskytovat pro děti známá slova a text by neměl být psán složitě. Vhodné jsou například krátké a srozumitelné verše nebo různé jazykové hříčky.

Ukázka snadno zapamatovatelného a srozumitelného říkadla pro děti. Říkadlo je zařazené do tématu Vánoce. Takováto říkadla se mohou s dětmi zdramatizovat.

Jedlička

Roste, roste jedlička,

loni byla maličká.

Dlouhé větve protahuje,

do mraků se natahuje.

V pokoji nám zavoní,

až Vánoce zazvoní.²⁴

²³ JAK VYBRAT VHODNÉ PÍSNĚ PRO PŘEDŠKOLÁKY? Raabe [online]. Autor neznámý [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: <http://www.raabe.cz/aktuality/jak-vybrat-vhodne-pisne-pro-predskolaky.aspx>

²⁴ Aktivity s dětmi: Vánoční básničky. Mimibazar [online]. 16.12.2011 [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: <https://www.mimibazar.cz/navod.php?id=8617&order=1>

3 CHARAKTERISTIKA DĚTSKÉHO HLASU

Při výběru vhodné písně jsou kladeny požadavky na danou písničku, ale zároveň také na učitele. Je zapotřebí, aby se učitel orientoval v problematice dětského hlasu a dokázal výuku přizpůsobit dané skupině, se kterou bude pracovat.

3.1 MATEŘSKÁ ŠKOLA

Období mateřské školy bývá skutečným začátkem pro hudební vývoj. Je to období 3-6 roku dítěte. Jak již bylo zmíněno v předešlé kapitole, v tomto období je dětský hlas velice křehký, zranitelný a teprve se tvoří. Hrtanové svalstvo a hlasivky kmitají zejména při okraji hlasové štěrbině. Vlivem těchto změn je hlas slabý a lehký. Také tón ještě není přesně upevněn v rezonanci. Proto je důležité, aby děti svůj hlas nepřepínaly, zejména v síle, a pohybovali se pouze v rozsahu, který je jim pohodlný.

Hlasový rozsah dítěte v tomto věku je přibližně rozsah tercie, která leží mezi d1-a1 a proto se doporučuje volit při zpěvu tóniny D dur nebo d moll. Rozsah u dívek a chlapců se nijak zvlášť neliší.²⁵ Čtyřleté dítě může mít rozsah sexty, ležící mezi c1-c2.²⁶

3.2 MLADŠÍ ŠKOLNÍ VĚK

V tomto období bývá celkový fyziologický vývoj klidnější než v předcházejících letech. Mladší školní věk se zpravidla definuje mezi roky 6-7 do 11-12 let. Obecně je to chápáno jako období, kdy dítě navštěvuje 1. stupeň základní školy.²⁷ Pokud je v tomto období správně zacházeno s dětským hlasem, hlasový rozsah se stále rozšiřuje. Jelikož se hlasový orgán stále vyvíjí, je důležité ho nepřepínat a dbát na hlasové možnosti dítěte.

V šesti letech mohou děti mít rozsah septimy a oktávy. Ovšem to neplatí vždy, jelikož každé dítě je jinak hudebně vyspělé.

²⁵ SLAVÍKOVÁ, Marie. Hudební vývoj dítěte v předškolním věku. *Metodický portál RVP* [online]. 13.03.2012 [cit. 2021-01-02]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/p/14413/HUDEBNI-VYVOJ-DITETE-V-PREDSKOLNIM-VEKU.html/>

²⁶ ZEŽULA, Jiří a Olga JANOVSÁ. Hudební výchova v mateřské škole: (metodika) : učebnice pro 2. až 4. ročník studijního oboru Učitelství pro mateřské školy na středních pedagogických školách i pro praxi učitelů mateřských škol. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Učebnice pro střední školy (Státní pedagogické nakladatelství).

²⁷ ŠRŮMOVÁ, Zuzana. *Sebepojetí žáka mladšího školního věku se specifickými poruchami učení*. Praha, 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jana Uhlířová, CS

V mladším školním věku se také rozvíjí představivost, kapacita a funkce hudební paměti. S tím souvisí používání hudebních představ při vokálně intonačních činnostech, reprodukčních i tvořivých projevech. Celkový pěvecký projev je v tomto období spontánní, jelikož není ovlivněn studem a pocitem, že je hlas nedokonalý.

3.3 STARŠÍ ŠKOLNÍ VĚK

Toto období obvykle bývá mezi 12-15 rokem dítěte, v období 2. stupně na základní škole. V těchto letech bývá vývoj opět dynamičtější. Hormonální změny ovlivňují citové prožívání, a tak se dostavuje duševní krize a kritický postoj k sobě a ostatním. Všechny tyto změny mají vliv i na hlasový projev.

Dítě je v tomto věku schopno analýzy hudby, ovšem pouze dle svých hudebních zkušeností. Největší změna ve vývoji hlasu, která se v těchto letech objevuje, je mutace. Mutace je změna dětského hlasu ve výšce a barvě, v době dospívání.

Mutace u děvčat nastává mezi 11.-13. rokem. Projevuje se šelestem v hlase, intonační nestabilitou a ztížením tvoření vysokých tónů. Tato změna trvá 2-3 měsíce. Během této změny se hlasivky prodlouží o 3-4 mm, hlas nabyde na barvě a zvětší se rozsah. Hlas může být zastřený až do 15 let, kdy mutace stále doznívá. Ženský hlas nabývá vyspělosti až v 18 letech.

Mutace u chlapců nastává mezi 13.-15. rokem. Trvá déle než u dívek, a to 6-12 měsíců, zároveň je i výraznější. Typické je přeskakování hlasu, což je zapříčiněno nerovnoměrným růstem hrtanu. Celkový hlasový rozsah se posune o oktávu níž. Hlasivky se u chlapců prodlouží o 5-10 mm. Častá změna je, kdy z chlapeckého altu se stane tenor a chlapeckého sopránů bas.

Hlasivky je dobré trénovat i během mutace, ale vždy se musí vybírat adekvátní rozsah skladby a dbát na hlasové možnosti žáka. Skutečná práce s hlasem se zahajuje až po úplném ukončení mutace, kdy není patrný žádný chrapot. Může se stát, že z krásného hlasu se během mutace stane nezajímavý, či nebarevný hlas, který by se dal profesionálně rozvíjet.²⁸

²⁸ Vývoj hlasu. Pěvecká technika [online]. [cit. 2021-01-02]. Dostupné z: <https://peveckatechnika.webnode.cz/vyvoj-hlasu/>

4 VÝBĚR PÍSNÍ PETRA SKOUMALA

V této kapitoly byly vybrány dětské písně Petra Skoumala, které by bylo možné zařadit do výuky. Rozdělení písní bylo s pomocí dvou pedagogů. Jitkou Břendovou, s jejíž pomoci byly vybírány písně pro předškolní věk a Mgr. Alexandrou Kolářovou, se kterou byl konzultován výběr písní pro mladší a starší školní věk.

Písně, které složil Petr Skoumal pro děti, se nedají přiřadit ke konkrétní věkové kategorii. Většina písní najde své uplatnění ve více kategoriích, jelikož se může do výuky zařadit pokaždé jiným způsobem. Píseň může být zařazena do základní školy z hlediska rozvoje zpěvu, nebo do mateřské školy z hlediska obsahu písně a vhodnosti k právě probíranému tématu. Písně Petra Skoumala jsem se pokusil rozdělit na tři skupiny – předškolní věk, mladší školní věk a starší školní věk tak, aby korespondovaly již s předchozím členěním při charakteristice dětského hlasu. Při výběru se braly v potaz aspekty, které byly řečeny výše, jako je například tónový rozsah, rytmus či obsah písně.

4.1 PŘEDŠKOLNÍ VĚK

Při výběru skladeb pro předškolní věk, jsem postupoval primárně poslechem. Zprvu jsem se zaměřil na složitost melodie. Aby melodie nebyla příliš složitá rytmicky a neměla veliký rozsah. Poté jsem se zaměřil na texty, respektive obsahy písní. Zde byly vybírány písně, které by se hodily do probíraných témat v mateřské škole a zároveň byly dětem obsahově blízké. Jsou to témata jako např. Vánoce, roční období nebo zvířata. Pro výběr písní ke zpěvu do mateřské školy je vhodné CD *Jak se loví gorila (1994)*. Jelikož je toto CD zhudebněným slabikářem, jsou tyto písničky vhodné i z hlediska dobré výslovnosti slov.

Pro předškolní věk samozřejmě mohou být vybrány i skladby složitější, ovšem ty nejsou moc vhodné ke zpěvu, ale například na nějakou jinou aktivitu, jako je tanec nebo dramatizace písně.

Písničky:

- Ježek (Jak se loví gorila).
- Kampak běžíš Ježku? (Jak se loví gorila).

- Prsty (Jak se loví gorila).
- Rozpočítadlo (Jak se loví gorila).
- Sláva jsou tu Vánoce (Jak se loví gorila).
- 5 ježibab (Kdyby prase mělo křídla).

4.2 MLADŠÍ ŠKOLNÍ VĚK

U výběru pro mladší školní věk jsem postupoval podobně jako u výběru pro předškolní věk. Poslechem (složitost melodie a textu) a dále podle RVP a témat z učebnice hudební výchovy. Zde jsou písničky již o něco složitější, jelikož by děti měly zvládat základní pěvecké návyky z mateřské školy, jako je správné dýchání nebo měkce posazený tón. Pro tuto skupinu jsou opět vhodné písničky zejména z CD *Jak se loví gorila (1994)*, jelikož je to zhudebněný slabikář, který je určený pro 1. třídy základních škol. Proto se zde objevují písničky, které se například prolínají s českým jazykem, jelikož jsou zaměřené na výslovnost určitých písmen. Objevují se zde písně i z CD *Kdyby prase mělo křídla* a *Pro děti od pěti*.

Písničky:

- Jeden známý hrabě (Jak se loví gorila).
- Je tu les (Jak se loví gorila).
- Léto není zima (Jak se loví gorila).
- Když jde malý bobr spát (Kdyby prase mělo křídla).
- Kolik je na světě (Kdyby prase mělo křídla).
- Tchoři (Kdyby prase mělo křídla).
- Večerníček (Pro děti od pěti).
- Popěvek kuřátek.

4.3 STARŠÍ ŠKOLNÍ VĚK

Starší děti by již měly zvládat složitější rytmy, slovní spojení, a i významově složitější texty. Při výběru písní jsem zde postupoval dle témat z učebnic hudební výchovy pro 2. stupeň a zároveň, aby písně splňovaly požadavky z RVP. Jelikož by pro děti v tomto období neměl být problém zpěv jakékoli melodie, vybíral jsem proto písně, které by se hodily k jednotlivým tématům, jako je např. typické znaky lidové písně z Moravy, Chodska nebo typické hudební ukázky arabské hudby nebo hudby řecké. Tyto ukázky jsem vybíral převážně z CD *Kdyby prase mělo křídla*, kde jsou složitější texty a melodie písní. Dále jsou zde písně také z CD *Jak se loví gorila*, *Pečivo* nebo *Pro děti od pěti*.

Písničky:

- Bohužel (Kdyby prase mělo křídla).
- Na velbloudu (Kdyby prase mělo křídla).
- Sandály (Kdyby prase mělo křídla).
- Tygr (Kdyby prase mělo křídla).
- Břěťa připlul do Řecka (Jak se loví gorila).
- Jak se loví gorila (Jak se loví gorila).
- Měsíček v domě (Jak se loví gorila).
- Prsty (Jak se loví gorila).
- Siesta (Jak se loví gorila).
- Chmúry (Pečivo).
- Běží malíř po břehu (Pro děti od pěti).
- Tam kde v noci jasně svítí světlušky.

5 UPLATNĚNÍ PÍSNÍ VE VÝUCE

5.1 PŘEDŠKOLNÍ VĚK

V předškolním věku je důležitý vhodný výběr písní, jelikož se zde děti začínají učit správné pěvecké návyky. Zpěv učitele by měl být pro děti vzorem, protože v tomto věku děti po dospělých vše opakují, jak dobré, tak bohužel i to špatné. Proto by měl učitel ovládat základní pěveckou techniku, jako je správně dýchání, správné frázování, správná artikulace, měkce posazený tón a v neposlední řadě citový projev.

RVP v mateřské škole se skládá z pěti vzdělávacích oblastí a hudební činnost je zahrnuta ve všech těchto oblastech. Jsou to oblasti Dítě a jeho tělo, Dítě a jeho psychika, Dítě a ten druhý, Dítě a společnost, Dítě a svět. To, co dříve bylo cílem, jako například rytmické, pěvecké, pohybové dovednosti, se nyní stává spíše učící metodou k dosažení jiných cílů. Za pomoci právě těchto dovedností, dříve cílů, se dítě seznamuje se světem okolo a zároveň rozvíjí hudební činnosti. Je zde využito mezipředmětových vztahů, jako je hudební výchova a přírodověda nebo hudební výchova a český jazyk. Díky hudbě se tak děti mohou dozvědět něco nového a zároveň, například při zpěvu, rozvíjí slovní zásobu, učí se koordinovat dech a správně artikulovat.²⁹

5.1.1 PÍSEŇ JEŽEK

Píseň *Ježek* byla svým obsahem zařazena do tématu "*Podzim*". Tato píseň má jednoduchost melodii a snadno zapamatovatelný text, který je formou otázky a odpovědi. Z rytmického hlediska se zde nevyskytují složité rytmy, jsou zde pouze čtvrté a osminové noty. Text sedí přesně do melodie a v rytmu je jasně zřetelná těžká doba.

K písni byla vymyšlena aktivita, která by měla napomoci k rozvoji pohybových schopností, zejména zlepšení jemné motoriky. V komunikativních dovednostech to je spolupráce s jinými dětmi a dospělými a rozšíření slovní zásoby. Co se týče rozvoje hudebních vlastností, tak tato píseň je zaměřena na rozvoj smyslu pro rytmus – dokázat pohybem ztvárnit melodii. Do písni se také dají případně zapojit jednoduché nástroje, se kterými se děti mohou seznámit a mohou jim pomoci v rozvoji rytmizace.

²⁹ KOŠŤÁLOVÁ, Vlasta. Proměna hudební výchovy v RVP PV. Metodický portál RVP: Články RVP [online]. 21.03.2006 [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/p/468/PROMENA-HUDEBNI-VYCHOVY-V-RVP-PV.html/>

5.1.1.1 Návčik písně Ježek

Nejprve se děti s písní seznámí jako s říkadlem. Dětem se nejprve přečte text a poté ho deklamují společně s učitelem tak, že děti opakují po učiteli jednotlivé fráze. Již toto napomáhá v rozvoji rytmizace, jelikož se při čtení dává důraz na první dobu a důrazně se od sebe oddělují fráze. Poté se může k řeči přidat i aktivita, v tomto případě pantomimická hra s prsty.

Ježek, ten je ježatý – děti přitisknou dlaně k sobě a propletené prsty kromě palců zvedají a

od hlavy až po paty. - sklápí v rytmu slabik.

Mračí se a žaluje – děti tleskají dlaněmi o sebe podle metrické pulzace (2x vlevo, 2x vpravo).

Na každého, kdo tu je. - pravým ukazováčkem rytmicky ukazují na děti v kruhu podle jednotlivých slabik.

„Ježku, ježku, co ti vadí!“ – děti dají opět dlaně k sobě a propletené prsty kromě palců zvedají a sklápí v rytmu slabik.

„Že mě nikdo nepohladí!“ – děti si hladí střídavě hřbety obou rukou.

Před zpěvem je důležité, aby se děti na zpěv připravily, a i taková příprava může být formou zábavy, spojená s tématem podzimu. Pro uvolnění celého těla děti mohou napodobovat stromy ve větru, které se pohybují různým směrem. Také se mohou natahovat ke Slunci a poté celé tělo uvolní, svěsí ruce dolů a představují si, že ze sebe setřásají listí. Pro uvolnění bránice a správné dýchání si děti představují, že na podzim sluníčko již tolik nehřeje, a proto si zahřejí ruce tím, že si do nich foukají. Musí se dbát na hluboký nádech a dlouhý výdech. Při takovýchto rozcvíčkách se meze nekladou, a i pro děti je takováto rozcvíčka spojena se zábavou a navozením atmosféry před zpěvem. Po tomto cvičení se může přistoupit k návčiku celé písně.

Melodii písně je dobré procvičovat spolu s klavírním doprovodem. Poté, co se děti v melodii orientují, může učitel zvolit jako doprovod k aktivitě nahrávku z CD. Bude mít tak lepší kontrolu nad dětmi a zároveň může cvičit spolu s dětmi. Pokud jsou učitelé ve

třídě dva, mohou zůstat u doprovodu klavíru a zpěvu učitele. Při zpěvu děti opakuji pantomimickou hru s prsty, kterou se naučili již předtím.

Tato aktivita nemusí platit, či fungovat vždy dle představ učitele. Je důležité, aby učitel dokázal aktivitu přizpůsobit možnostem dětí. Do tohoto tématu se také může zařadit píseň *Kampak běžíš, ježku?* Má opět jednoduchou melodii, snadný rytmus a srozumitelný text.

5.1.2 PÍSEŇ 5 JEŽIBAB

Tato píseň byla zařazena do tématu „*Jaro*“. Konkrétně k svátku čarodějnic, kdy s dětmi je tento svátek probírán. Melodie je v mollové tónině, ovšem má jednoduchou, opakující se melodii, takže pro děti by neměl být problém s její interpretací. Rytmus je jednoduchý, jelikož jsou zde převážně čtvrtkové noty a je zřetelně slyšet výrazná první doba. Text by měl být pro děti srozumitelný, nevyskytují se zde žádná složitá slovní spojení.

Na písničku byla vymyšlena hudební aktivita, která by měla u dětí rozvíjet představivost, fantazii a vytvořit povědomí o mezilidských morálních hodnotách. Píseň by také měla u dětí vzbudit zájem o psanou podobu jazyka i další formy sdělení – neverbální sdělení. Z hudebního hlediska je činnost zaměřena na rozvoj rytmu, konkrétně poznání první neboli těžké doby a seznámení dětí s mollovou tóninou. Jelikož mollová tónina bývá pro děti popisována jako smutná, či tajemná melodie, čarodějnické téma jedině napomůže k pochopení mollové melodie.

5.1.2.1 Nácvič písničky 5 ježibab

Pro navození čarodějnické atmosféry může učitel dětem přečíst pohádky z knihy „*Malá čarodějnice*“. Poté následuje rozhovor s dětmi o čarodějnicích. Jestli ví, jak taková čarodějnice vypadá, co všechno umí, jsou čarodějnice zlé, hodné atd. Poté se může přistoupit k seznámení dětí s písní. Nejprve učitel přečte text písně a případně vysvětlí nejasná slova. Až děti budou rozumět textu, přikročí učitel již k nácvičce celé písně. Zde děti mohou nacvičovat melodii písně společně s textem, jelikož přímo ke zpěvu není vymyšlena složitá aktivita. Bylo by dobré, aby učitel vždy frázi předzpíval a děti ji po něm zopakovaly. Pro děti tak bude snazší si rovnou spojit melodii s textem. Opět je důležité,

aby se děti před zpěvem připravily. Zde to může být prezentováno, že se čarodějnice/ježibaba potřebuje po dlouhém letu vydýchat – cvičení na uvolnění bránice. S dětmi učitel píseň nacvičuje nejprve v pomalém tempu, s doprovodem klavíru. Na originální nahrávce je píseň v rychlém tempu, které by děti zprvu nemuseli zvládat. Až děti budou píseň umět, mohou si ji zazpívat společně s originální nahrávkou.

Při nácvičku aktivity se děti postaví do kruhu, kde před nimi jsou paprskovitě po obvodu kruhu na zemi položené bambusové tyče, symbolizující čarodějnická košťata. Je potřeba, aby každé dítě mělo svoji tyč a stálo u ní. Poté děti chodí po obvodu kruhu, do rytmu písničky, a vždy na první dobu překračují jednu tyč. Je dobré, aby zprvu hrál učitel melodii na klavír a přizpůsobil tak tempo písničky dětem. Poté klavírní doprovod může zůstat nebo se může zvolit doprovod z CD.

Pokud toto dětem půjde, může učitel do písničky přidat pantomimu.

Ukázka první sloky:

Pět ježibab s jedním uchem – děti se chytí za uši

letí jako hejno vzduchem, - stojí na místě, pažemi naznačují, že letí

letí, letí v letu svačí, - naznačují že svačí

Pět ježibab na tryskáči. – ruce natažené nad hlavou, jako šipky, předvádí tryskáč

Poté děti opět pochodují a opakuje se 1. sloka.

5.1.3 SLÁVA, JSOU TU VÁNOCE

Píseň *Sláva, jsou tu Vánoce* byla zařazena do tématu „Zima“, konkrétně do tématu Vánoc. Melodii je v durové tónině a bez velkých intervalů. Rytmus je v písni jednoduchý, bez složitých rytmických částí. V písni jsou převážně osminové noty a ke konci fráze vždy noty čtvrté. Rozsah písničky je do kvinty. Obsahově je píseň zaměřená na Vánoce, v textu se nevyskytují žádná složitá slovní spojení.

Aktivita, která byla vymyšlena k této písni, by u dětí měla rozvíjet představivost, fantazii a mezilidské vztahy. Rozvíjet komunikaci mezi ostatními dětmi a učitelem. Z hudebního hlediska je aktivita zaměřena na rozvoj rytmizace a hudební představivosti.

5.1.3.1 Návčik písně Sláva, jsou tu Vánoce

Pro navození vánoční atmosféry je dobré, aby si učitel s dětmi povídal o Vánocích. Toto povídání je pro děti dobré, z důvodu motivace naučit se novou písničku s vánoční tematikou. Učitel si s dětmi může povídat o tom, jak se těší na Ježíška nebo jaké dárky si přejí, aby jim Ježíšek přinesl. Tato činnost se může spojit s výtvarnou výchovou a děti mohou svá přání nakreslit. Poté je učitel seznámí s novou písní. Nejprve dětem přečte text a vysvětlí jim význam slov, která děti nebudou chápat. Když děti budou významově s textem seznámeni, mohou se naučit již celou písničku.

Před zpěvem je dobré se opět připravit. Zde se dá použít podobná pomůcka jako u písně Ježek. Při této písni řekne učitel dětem, že je prosinec, venku je zima a my si potřebujeme zahřát ruce. Děti se tak zhluboka nadechnou a budou foukat do rukou. Píseň je vhodné se učit v pomalém tempu. Když děti píseň budou umět, může je učitel seznámit s aktivitou k této hře.

Jako doprovod může učitel zvolit hru na klavír nebo originální nahrávku z CD. Tato píseň je v originálním znění v pomalém tempu, takže nahrávka může být zvolena přímo k návčiku. Pokud učitel zvolí nahrávku, bude mít lepší kontrolu nad dětmi. Klavírní doprovod je dobré volit, pokud jsou učitelé minimálně 2. Jeden hraje na klavír a druhý cvičí s dětmi nebo jim je v aktivitě nápomocen.

Ukázka první sloky:

Na začátku si děti stoupnou do kruhu tak, aby se zvládli chytit do kola za ruce.

Sláva, jsou tu Vánoce, - děti se drží za ruce a otáčí se po směru hodin.

plná mísa ovoce – děti se drží za ruce a otáčí se na druhou stranu, v protisměru.

venku zima, venku led. – zastaví se a dělají že jim je zima, zkřížené ruce na hrudníku.

Ale doma u kamen, jmelí, datle, sladký med. –sednou si na bobek, dělají že se hřejí u kamen.

5.1.4 PÍSNĚ ROZPOČÍTADLO A PRSTY

K těmto písním nebyla vymyšlena žádná konkrétní aktivita, ale dalo by se s nimi počítat ve výuce jako s případným ozvláštňením výuky.

Písnička *Rozpočítadlo* by mohla být prezentována jako netradiční rozpočítadlo při různých aktivitách, kde je třeba nějakého rozdělení či výběru dětí. Při vybírání např. vedoucího skupiny většinou bývá ve třídě hluk a chaos a takovéto rozpočítání pomocí písničky by mohlo být zajímavé. Jelikož tato píseň má jednoduchý rytmus a melodii, kde se vyskytují intervaly pouze v podobě sekundy, je tato píseň vhodná také ke zpěvu.

Písnička *Prsty* je vhodná pomůcka při popisování či naučení prstů na ruce. Učitel může dětem popsat jednotlivé prsty, ale tato písnička může dětem pomoci v jejich zapamatování. Mohlo by to být podobné, jako když se děti učí písničku na zapamatování abecedy v anglickém jazyce.

5.2 MLADŠÍ ŠKOLNÍ VĚK

Při zařazení písní do výuky jsem se u mladšího školního věku řídil zejména podle RVP³⁰³¹. Podle toho, na co jsou písně zaměřeny, jsou pojmenovány následující podkapitoly. Většina písní by šla zařadit i do stávajících kapitol dle učebnic. U nějakých témat, jako je například dirigování a vysvětlování rytmů, zařazení do konkrétních kapitol nelze. Jelikož v učebnicích pro první stupeň jsou kapitoly nazývány dle obsahů písní, a ne dle toho, na co je kapitola zaměřena, je možno písničky např. pro zpěv uplatnit ve více kapitolách a napříč všemi třídami. V tomto případě záleží na učiteli, aby dle hudebních schopností dětí vybral, jakou metodu naučení písně zvolit a kdy písně zařadí do výuky.

5.2.1 ZPĚV

Léto není zima je písnička, kterou je vhodné zařadit do výuky z více hledisek. Jelikož je tato písnička ze zhudebněného slabikáře, je zde spojení hudební výchovy a českého jazyka. Text je stavěn tak, aby se děti správně naučily artikulovat, jelikož jsou zde spojení slov, která při nesprávném vyslovení jsou nesrozumitelná. V písni se vyskytuje mnoho slov s hláskou „R“, takže by píseň mohla sloužit i jako logopedické cvičení. Tato píseň má jednoduchou melodii, bez velkých intervalových skoků. Intervaly zde jsou převážně sekundy, případně tercie. Co se týče rytmu, celá melodie je na osminové noty,

³⁰ 5.7.1 Vzdělávací obor - Hudební výchova 1. období 1. stupně: Úrovně očekávaných výstupů. Metodický portál [online]. 3.prosinec 2015 [cit. 2021-03-15]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10643>

³¹ 5.7.1 Vzdělávací obor - Hudební výchova 2. období 1. stupně: Úrovně očekávaných výstupů. Metodický portál [online]. 3.prosinec 2015 [cit. 2021-03-15]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10646>

takže rytmus je v celé písni stejný. Děti se tak mohou soustředit na správnou artikulaci, která je při zpěvu důležitá a nemusí se trápit se složitostí melodie a rytmu.³² Tato písnička do konkrétního tématu zařazena není.

Další píseň, která je zařazena v této kapitole je píseň *Jeden známý hrabě*. Tato píseň je interpretačně podobná hudbě raně barokní tzn. sólový zpěv a varhaní doprovod. Proto tato píseň může být prezentována při probírání hudebních dějin, konkrétně baroka a může být srovnána s jakoukoli originální hudbou té doby. Poté si ji děti mohou zazpívat, protože píseň má jednoduchou melodii, stupnicového rázu, takže intonačně by píseň měla být jednoduchá.³³³⁴ I když je píseň v 3/8 taktu, tak je pro děti zvládnutelná, jelikož rytmus je v písni jednoduchý a text sedí přesně na melodii. Samozřejmě při výběru této písničky pro zpěv záleží na učiteli, aby zhodnotil, zda je to pro dané žáky zvládnutelné.

Poslední vybraná píseň je *Popěvek kuřátek*. Tato píseň by měla sloužit pro seznámení dětí s mollovou tóninou³⁵. Jelikož mollová melodie je těžší než durová, byla vybrána písnička s jednoduchým textem a rytmem, aby se děti mohly plně soustředit na melodii. Je dobré, aby pro seznámení s mollovou melodií ji učitel nejprve zahrál v nějakém pomalém tempu. Když jsou děti šikovné, zvládnou to zazpívat v pomalém tempu rovnou s textem. Zde opět záleží na učiteli, aby rozpoznal možnosti dětí a píseň tak zařadil do výuky dle jejich zdatnosti. Dle obsahu textu může být tato píseň například zařazena do tématu Zvířátka.

5.2.2 POHYBOVÉ DOVEDNOSTI

Do této skupiny byla zařazena píseň *Kolik je na světě*. Tato píseň se může do výuky zařadit společně s hudební aktivitou, kdy píseň děti ztvární tancem či gesty³⁶. Obsahově písnička děti seznámí s věcmi, které jsou na světě a obklopují nás, a tak píseň není zařazena ke konkrétnímu tématu. Text je srozumitelný, takže dětem nebude dělat obtíže mu porozumět, ale je dobré, aby ho učitel s nimi prošel a pokud bude potřeba, vysvětlil.

³² HV-3-1-01 zpívá na základě svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně v jednohlase

³³ HV-3-1-01 zpívá na základě svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně v jednohlase

³⁴ HV-5-1-01 zpívá na základě svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně v jednohlase či dvojhase v durových i mollových tóninách a při zpěvu využívá získané pěvecké dovednosti

³⁵ HV-5-1-01 zpívá na základě svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně v jednohlase či dvojhase v durových i mollových tóninách a při zpěvu využívá získané pěvecké dovednosti

³⁶ HV-3-1-04 reaguje pohybem na znějící hudbu, pohybem vyjadřuje metrum, tempo, dynamiku, směr melodie

Melodie je jednoduchá, stupnicového rázu a bez velkých intervalů, takže se dětem bude dobře zpívat. Píseň je v $\frac{3}{4}$ taktu.

Při nácvičku je dobré nejprve děti seznámit s vymyšlenou aktivitou tak, že učitel deklamuje text a do toho předvádí aktivitu. Děti budou pozorovat nebo si to již budou zkoušet s učitelem. Jako doprovod může učitel zvolit nahrávku z CD, jelikož je píseň v pomalém tempu. Takto může učitel dělat hudební aktivitu společně s dětmi. Vymyšlená aktivita záleží čistě na učiteli a je dobré, aby učitel zvládal upravit náročnost této aktivity. Šikovnějším dětem mohou dostat šanci na vlastní ztvárnění aktivity k této písni.

Ukázka zpracování aktivity k první sloce, tato aktivita se hodí spíše pro menší děti, přibližně 1.- 3. třída.

Při předešlé se děti pohupují do rytmu. Mohou mít ruce v bok.

Kolik je na světě očí, - děti si ukážou na oči.

kolik je na světě snů, - předvádí že spí.

kolik se koleček točí, – kroutí rukama v ramenou, ruce mají pokrčené a prsty se dotýkají ramen.

Kolik je nocí a dnů. – otáčí se kolem do kola, symbolika otáčení Země.

Do této kategorie byla také zařazena píseň *Je tu les*, která byla vybrána na hudební aktivitu, a to konkrétně na dirigování. Písnička je v $\frac{2}{4}$ rytmu. Píseň má jednoduchou melodii a přehledný rytmus, takže orientace ve skladbě pro děti nebude problém. Pro pochopení $\frac{2}{4}$ rytmu v této písničce napomáhá výrazná rytmická složka, bicí. Vždy na první dobu hraje tzv. velký buben, který je v písničce dobře rozpoznatelný. Před samotným dirigováním této skladby je dobré, aby učitel děti seznámil s tím, kdo je to dirigent a co takový dirigent dělá. Poté s dětmi mohou prakticky procvičovat dirigování na vybrané písni. Je důležité, aby učitel s dětmi procvičil dirigování v pomalém tempu a případně bez hudby. Ukázal jim pohyb pro $\frac{2}{4}$ rytmus, děti si to zkusily, nejprve každý sám, bez udávaného rytmu a poté například za zvuku metronomu. Pokud děti budou zvládat dirigování v pomalém tempu, mohou dirigovat píseň v tempu rychlejším, a nakonec s originální nahrávkou. Jestliže si děti nebudou jisti v dirigování, může učitel

zůstat u klavírního doprovodu, který přizpůsobí dětem. Dle šikovnosti dětí může učitel do výuky přidat více písní, rozdílných rytmů a temp.

5.2.3 ROZPOZNÁNÍ VOKÁLNÍ, INSTRUMENTÁLNÍ A VOKÁLNĚ INSTRUMENTÁLNÍ HUDBY

Dle RVP by děti měly zvládat rozpoznat rozdíl mezi hudbou vokální, instrumentální a vokálně instrumentální. Jako zástupci jednotlivých kategorií zde byly vybrány tři písně. Za hudbu vokální byla vybrána píseň *Tchoři*, která je nahrána sborem ve verzi a capella³⁷. Zde učitel může říci něco o sboru a seznámit tak děti se sborovým zpěvem. Za hudbu instrumentální je to píseň *Večerníček*, ve které děti mohou zároveň rozpoznávat znějící nástroje. Touto písní se dá navázat na učivo o hudebních nástrojích. Například jejich rozdělení a způsob hry na jednotlivé nástroje. Poslední písní je vokálně instrumentální píseň *Sandály*. Tato kategorie je nejčastějším typem písně, se kterou se děti mohou setkat. Jedná se o zpěv doprovázený jedním hudebním nástrojem, či vícero hudebními nástroji.

Na toto téma o hudbě se dá navazovat různými tématy a s dětmi tak diskutovat. Mohou například uvést další příklady z těchto třech kategorií. Obsahově jsou tyto písně rozdílné, a proto se společně nehodí do žádné kapitoly v učebnici pro ZŠ. Spojuje je pouze společné zařazení do očekávaného výstupu dle RVP³⁸.

5.2.4 REALIZACE RYTMICKÉHO DOPROVODU

Do této kategorie byla vybrána všem dětem známá píseň *Když jde malý bobr spát*. Tato píseň byla vybrána z důvodu známé melodie a textu, takže se děti nemusí seznamovat s novou melodií. Jednoduchost melodie a rytmu dětem usnadní soustředění se na doprovodnou hru a přesnost jejich hraní.³⁹ Mezi doprovodné nástroje, se kterými se děti mohou na školách setkat, řadíme např. ozvučná dřívka, dřevěný ozvučný blok, rámový bubínek, tamburínu, triangel a různé činely. Tyto nástroje se označují jako Orffovy nástroje⁴⁰. Před samotným doprovázením je dobré nechat kolovat nástroje po třídě, aby

³⁷ Vícehlasá skladba pro pěvecký sbor, bez doprovodu hudebních nástrojů

³⁸ HV-3-1-06 rozpozná v proudu znějící hudby některé hudební nástroje, odliší hudbu vokální, instrumentální a vokálně instrumentální

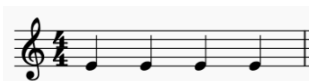
³⁹ HV-3-1-03 využívá jednoduché hudební nástroje k doprovodné hře

⁴⁰ Orffovy nástroje se jmenují podle Carla Orffa. Ten se od roku 1924 snažil o novou koncepci dětského hudebního vzdělávání. Podle něj řeč, zpěv, tanec a hra na nástroj patří k sobě a je to důležitý podnět k hudebnímu vzdělávání. Rozvíjí se tak u dětí improvizace a vlastní tvorba. Orffovy nástroje se nazývá skupinka lehce ovladatelných nástrojů, kterými je doprovázen dětský zpěv a tanec.

si děti nástroje osahaly a vyzkoušely. Zjistí tak, jak který nástroj zní a jak se na něj hraje. Ne všichni děti mají, či měly možnost se s doprovodnými nástroji setkat, a proto tento krok je nezbytný. V tuto chvíli může ve třídě vzniknout velký hluk, jak bude znít jeden nástroj přes druhý, ovšem je to důležitý krok pro případné překonání ostychu hrát na nástroj před ostatními dětmi.

Poté záleží na učiteli, jaký zvolí postup při výuce. Po seznámení s nástroji může rozdat nástroje dobrovolníkům, nebo těm nezdutnějším dětem v hudební výchově. Ti budou jako první doprovázet a zbytek třídy může zpívat. Nesmělé děti mohou tak okoukat doprovody od ostatních a poté se sami zapojí do doprovodné hry. Dále také může učitel předvést vhodný doprovod na určité nástroje a děti si poté z těchto nástrojů vyberou. Když děti zvládají základní doprovodné rytmy, může učitel vymyslet rytmy složitější, případně se do vymýšlení mohou zapojit i děti. Tím u dětí bude rozvíjen smysl pro improvizaci a seberealizaci. V této kategorii nejsou žádné hranice, záleží zejména na možnostech školy, jakými disponuje nástroji a také na představivosti a tvořivosti dětí a učitele.

Možnosti doprovodů k písni *Když jde malý bobr spát* na Orffovy nástroje.

Obrázek 2: Doprovod pro ozvučná dřívka

Obrázek 3: Doprovod pro triangel

Obrázek 4: Doprovod pro bubínek

Obrázek 5: Doprovod pro ozvučný blok

5.2.5 ROZPOZNÁNÍ ZMĚNY TEMPA

Jak již název předpovídá, píseň vybraná do této kategorie je zaměřena na rozpoznání změny tempa.⁴¹ Píseň, která je zde zastoupena, se jmenuje *Jak se loví gorila*. Tato píseň je v 2/4 taktu a celé tempo písničky se postupně zrychluje. Text není nijak náročný, opakují se stále dokola dvě věty. Na písničce se děti naučí rozpoznat zrychlení tempa a udržet se v daném tempu. Záleží na učiteli, zda do výuky zapojí také zpěv písně nebo zůstane pouze u rytmického doprovodu. Rytmičtý doprovod nemusí být nijak složitý, stačí když na první dobu budou děti tleskat a na druhou dupat. Tato píseň lze spojit také s tématem dirigování, kdy si při této písni děti nacvičí dirigovat 2/4 takt spolu se změnou tempa. Zpěv písně by také dětem neměl dělat problém, melodie je jednoduchá a rytmus je složen převážně z osminových not.

Při nácvičce by bylo dobré, aby učitel zprvu hrál na klavír a přizpůsobil zrychlení tempa dětem. Nejdříve si děti mohou zkusit tleskat a dupat na písničku bez změny tempa, aby se s ní seznámily. Poté učitel může při hře začít libovolně zrychlovat do takového tempa, jaké uzná za vhodné a děti se v něm dokáží orientovat. Až se děti budou rytmicky v písni orientovat, může se přidat k aktivitě zpěv.

5.3 STARŠÍ ŠKOLNÍ VĚK

Pro starší školní věk neboli 2. stupeň základní školy, byly vybrány písně složitějších textů a melodií, obsahově a hudebně bližší starším dětem. Písně jsou zařazeny do kapitol podle probíraných témat napříč 2. stupněm. Jelikož dle RVP⁴² jsou na starší děti kladeny vyšší nároky a zároveň by měly mít již hudební zkušenosti z předchozích ročníků, řídil jsem se zde primárně probíranými tématy v učebnicích pro ZŠ. Kapitoly v učebnicích nejsou již pojmenovány dle obsahu písní, jako tomu bylo u mladšího věku.

⁴¹ HV-3-1-05 rozlišuje jednotlivé kvality tónů, rozpozná výrazné tempové a dynamické změny v proudu znějící hudby

⁴² 5.7.1 Vzdělávací obor - Hudební výchova 2. stupeň: Úrovně očekávaných výstupů. Metodický portál: Digifolio [online]. 3.prosinec 2015 [cit. 2021-03-15]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10647>

5.3.1 TRADIČNÍ HUDBA

Do tohoto tématu byly zařazeny tři písně, které se vyznačují typickými znaky pro danou zem či styl.⁴³⁴⁴ Tyto písně mohou být zařazeny do tématu lidových písní nebo mohou být probírány samostatně, jak je patrné z názvu, jako tradiční hudba. Byly zde vybrány písně, které symbolizují tradiční hudbu v zahraničí.

Píseň *Tygr* je typickou ukázkou francouzské hudby a stylu bal musette⁴⁵, konkrétně valse musette. Děti v písničce mohou slyšet typický valčíkový rytmus, který je v $\frac{3}{4}$ taktu. V této písni je jasně zřetelný a rozpoznatelný. Dominantním nástrojem písně je akordeon, který hraje pravidelný valčíkový rytmus v basovém doprovodu a zároveň hraje hlavní melodii. V písni mohou děti slyšet také smyčcové nástroje, jako jsou například kontrabas a housle. V písni zcela chybí rytmická složka, bicí. Ta je zde nahrazena již zmíněným akordeonem a jeho basovou doprovodnou melodií. Obsah písně koresponduje s místem, kde tento styl vznikl. Je to francouzské hlavní město Paříž, kam tygr jede.

Píseň *Na velbloudu* zastupuje hudbu arabskou. Již název skladby předpovídá, jakým stylem se bude píseň vyznačovat. Rytmus písně je pomalý v 4/4 taktu. V melodii se objevuje typický znak arabské hudby – hiát. Hiát je jeden a půltónový interval mezi dvěma sousedními tóny. Tento typický znak je v melodii rozpoznatelný a člověk nemusí být zkušený muzikant, aby poznal, pro nás, nezvyklý interval.

Obrázek 6: Hiát

Poslední píseň, která do této kapitoly byla zařazena, je *Břěta připlul do Řecka*. Tato píseň se vyznačuje tradiční řeckou melodií. V písni je dominantní řecký hudební nástroj

⁴³ HV-9-1-07 zařadí na základě individuálních schopností a získaných vědomostí slyšenou hudbu do stylového období a porovnává ji z hlediska její slohové a stylové příslušnosti s dalšími skladbami

⁴⁴ HV-9-1-06 orientuje se v proudu znějící hudby, vnímá užité hudebně výrazové prostředky a charakteristické sémantické prvky, chápe jejich význam v hudbě a na základě toho přistupuje k hudebnímu dílu jako k logicky utvářenému celku

⁴⁵ Bal musette je francouzský styl, který vznikl v Paříži v 80. letech 19. století. Původně typickým nástrojem byly dudy, které postupně nahradil akordeon, na který byly hrány všechny taneční styly, jako je valčík nebo polka. Lidé hledali nové, jednodušší kroky, které nevyžadují velká prostranství, a tak vzniklo několik stylů, jako je tango musette nebo valse musette, které se těmto požadavkům přizpůsobují.

Bal-musette. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 18.1.2021 [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Bal-musette>

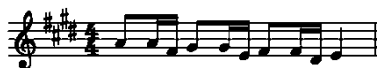
buzuki⁴⁶. Není ovšem poznat, zdali se jedná o originální nástroj, nebo pouze o napodobení zvuku tohoto nástroje. V písni se objevují i další nástroje, například akordeon. Tempo je pomalé a rytmus je jednoduchý v 2/4 taktu. Melodie je v mollové tónině.

Bylo by dobré, aby si učitel také našel originální nahrávky z jednotlivých stylů. Mohl by tak s dětmi porovnat originální melodie s melodiemi od Petra Skoumala a prodiskutovat, v jakých věcech se Skoumal nechal inspirovat. Jelikož i tradiční hudba jednotlivých stylů má své typické nástroje, může učitel navázat na nauku o těchto hudebních nástrojích. Již v ukázkách od Petra Skoumala slyšíme odkaz na tyto nástroje.

5.3.2 LIDOVÁ HUDBA

V tomto tématu jsou zařazeny písně, které se týkají lidové hudby v České republice.

Českou lidovou píseň⁴⁷, konkrétně z Chodska, symbolizují písně *Běží malíř po břehu* a *Měsíček v domě*. V doprovodu písně *Měsíček v domě* je slyšet typický doprovod, tzv. dudácká kvinta, která je hlavním znakem chodské lidové písně. Další znak je, že při sestupné melodii se opakuje ten samý tón, jaký je na těžké době.

Obrázek 7: Ukázka typického jevu, který se vyskytuje v chodských lidových písních

Píseň je zpívána ve dvojhlase, který také bývá typický v lidových písních. V písni *Běží malíř po břehu* můžeme slyšet, kromě vícehlasu, také popěvky, kterými se vyznačují lidové písně z Chodska. V této písni jsou slyšet smyčcové nástroje, buben a triangel.

Moravskou lidovou píseň symbolizují písně *Chmúry* a *Bohužel*. Písně odkazují na cimbálovou muziku, která patří do oblasti Moravy. Melodie je v písni zastoupena

⁴⁶ Strunný drnkací nástroj, pocházející z Řecka. Počátky tohoto nástroje sahají až do 4. století př.n.l. Nástroj je odvozen od slova buzu, což v překladu znamená zlomený a je to odkaz na ohnutý konec nástroje. Podobným nástrojem je tambura. Tento nástroj si později převzali Turci. Buzuki. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 23.2.2021 [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Buzuki>

⁴⁷ České lidové písně jsou zejména instrumentálního typu. Na rozdíl od moravských a slováckých lidových písní jsou tanečního charakteru. CHARALAMBIDIS, Alexandros, Lukáš HURNÍK, Zbyněk CÍSAŘ, Jiří PILKA a Dalibor MATOŠKA. Hudební výchova pro 6. ročník základní školy. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-7235-52-8.

smýčcovými nástroji, zejména houslemi a kontrabasem. Ten hraje konstantně synkopický rytmus, který je typický pro moravské lidové písně. V písni Chmúry je dvojhlas zastoupen v instrumentální podobě. V písni Bohužel je rytmus tečkovaný a podobné obsazení nástrojů. V této písni je dvojhlas zastoupen mužským zpěvem.

Obrázek 8: Ukázka synkopického rytmu

Obrázek 9: Ukázka tečkovaného rytmu

Před puštěním nahrávek je dobré, aby učitel seznámil děti s historií lidových písní. O čem takové lidové písně pojednávají a kdy bývaly hrány a zpívány. Při výuce tohoto tématu může učitel navázat na nauku o nástrojích v lidových písních. Děti mohou při poslechu určovat nástroje a zkusit určit, které nástroje jsou v písni dominantní. Z hudební teorie zde může být dětem vysvětlen synkopický rytmus nebo styl doprovodu „dudácká kvinta“. Učitel se s dětmi také může pokusit realizovat dvojhlas, který je typický při zpěvu lidových písní.

5.3.3 HUDEBNÍ DĚJINY: BAROKO

Pro toto téma byla vybrána píseň *Štěně*. V tomto případě to není bráno jako hlavní píseň pro vyučování hudebních dějin⁴⁸, ale spíše jako zajímavost. Dětem se tato píseň může pustit při probírání hudebních dějin a porovnat s originální hudbou z období baroka. Děti tak budou poznávat v čem se Petr Skoumal nechal inspirovat. V písni je pouze zpěv s doprovodem kláves, které imitují varhany. Rytmus je v písni jednoduchý a melodie je převážně v osminových notách.

5.3.4 DIRIGOVÁNÍ

Pro téma dirigování⁴⁹ byli vybráni zástupci písni ze třech nejčastějších rytmů. Jsou to písně *Jak se loví gorila*, *Tam kde v noci jasně svítí světlušky* a *Siesta*. Píseň *Jak se loví gorila* je v jednoduchém rytmu, v 2/4 taktu. V písni je proměnlivá změna tempa, takže si děti

⁴⁸ HV-9-1-07 zařadí na základě individuálních schopností a získaných vědomostí slyšenou hudbu do stylového období a porovnává ji z hlediska její slohové a stylové příslušnosti s dalšími skladbami

⁴⁹ HV-9-1-01 využívá své individuální hudební schopnosti a dovednosti při hudebních aktivitách

procvičí dirigování zároveň s touto změnou. Píseň Tam kde v noci jasně svítí světlušky je zástupce 4/4 taktu. Píseň je známá, takže orientace v ní by dětem neměla činit problém. Posledním zástupcem je píseň Siesta, která je v ¾ taktu. Rytmus je jasně zřetelný, dětem v orientaci pomůže slyšitelný akcent na první době v taktu.

Před samotným nácvikem dirigování by bylo vhodné, aby učitel s dětmi zopakoval, kdo je to dirigent, co takový dirigent dělá atd. Dále učitel může dětem ukázat ukázkou partituru, aby děti viděly, že není jednoduché se v takové partituře orientovat. Jelikož dirigent je jak u orchestru, tak u pěveckého sboru, bylo by dobré mít ukázky partitur pro obě tyto tělesa. Děti tak mohou porovnat rozdíly partitur, náročnost zápisu, množství hlasů nebo nástrojů. Když je s dětmi probraný tento úvod, nyní může učitel přistoupit k samotnému nácviku dirigování. Dětem tak může oznámit, že si také zkusí zahrát na dirigenty. Zprvu je u písní dobré volit klavírní doprovod, protože učitel tak může dětem přizpůsobit tempo písně. Poté, až se děti v jednotlivých písních budou dobře orientovat a zvládat je dirigovat, může učitel pustit originální nahrávky z CD. Pokud se najde ve třídě nějaké odvážné dítě, které by chtělo dirigovat samo, může si tak učitel se třídou zahrát na pěvecký sbor. Písně jsou jednoduché a dětem by při zpěvu neměly dělat žádné obtíže.

5.3.5 TANEC

Do tohoto tématu mohou být zařazeny písně z předchozích kapitol. Pro ukázkou tanečních kroků⁵⁰ jsou nejideálnější písně takové, které mají jednoduchou melodii a jasně zřetelný rytmus. Pokud písně mají složité rytmické a melodické hodnoty, je pro děti složité se v písni vyznat. Nejznámější druhy tanců jsou valčík a polka, a proto na začátek postačí seznámit děti s těmito tanci.

Pro výuku valčíkového rytmu, v ¾ taktu, může být vybrána píseň *Siesta*. Tato píseň je v původním tempu pomalá, takže děti mohou nacvičovat tanec rovnou s nahrávkou z CD. Rytmus je v písni zřetelný, kdy první dobu nám vždy udává basová linka a trianql. To pomůže dětem v orientaci v ¾ taktu.

Pro výuku polkového, 2/4 taktu, je vhodná píseň *Měsíček v domě*. Tato píseň symbolizuje chodskou lidovou píseň, která bývá většinou hrána k tanci. Rytmus písně je

⁵⁰ HV-9-1-05 rozpozná některé z tanců různých stylových období, zvolí vhodný typ hudebně pohybových prvků k poslouchané hudbě a na základě individuálních hudebních schopností a pohybové vyspělosti předvede jednoduchou pohybovou vazbu

převážně v osminových notách, takže kopíruje rytmus kroků. Originální nahrávka je v rychlém tempu, a proto učitel může při nácviku tuto skladbu doprovázet na klavír. Poté, co děti budou zvládat tanec v pomalém tempu, můžou si zkusit tancovat na originální nahrávku v rychlém tempu.

Záleží na učiteli, jaký zvolí systém výuky. Jelikož v tanci mají chlapci a děvčata opačné směry pohybu, je dobré rozdělit třídu na tyto dvě skupiny. Na začátku je dobré, aby učitel předvedl kroky pro chlapce a děvčata zvlášť. Pokud kroky dětem půjdou a bude je tanec bavit, může učitel zvolit tancování ve dvojicích. Jestliže bude převahovat stud, mohou zůstat děti u sólového tance. Tato aktivita by mohla být brána jako průprava pro starší děti, které by využily tyto základy v budoucích tanečních kurzech.

5.3.6 HRA NA PIANO

Do této kategorie byla vybrána píseň *Prsty*. Jelikož je tato píseň velice jednoduchá, mohou si děti na ní vyzkoušet hrát melodii i doprovod.⁵¹⁵² Píseň má velice jednoduchou melodii, která postupuje vždy o sekundu. Nevyskytují se zde žádné velké intervaly, ani složité „běhy“, které by při hře dětem mohly činit problémy. Pokud si děti postaví ruku na piano správně, jsou schopni melodii zahrát postupně všemi prsty na jedné ruce, aniž by s rukou musely jakkoli hnout. To je dobré zejména pro děti, které se tolik neorientují na klaviatuře. Stačí si pamatovat základní tón a poté jsou schopni zahrát celou píseň. Takovéto hraní se dá použít i jako takové cvičení na hru pro zapojení všech prstů. Při nácviku hry by bylo dobré, aby učitel nejprve dětem melodii zahrál v pomalém tempu. Až děti budou melodii zvládat, může je učitel doprovodit jednoduchým akordickým doprovodem.

Na této písni si děti mohou vyzkoušet hrát i akordický doprovod. Doprovod písně se skládá pouze ze dvou základních akordů. Je to tónika a dominanta. Pokud učitel zvolí vhodnou tóninu, budou mít děti hraní doprovodu jednoduché. Jestliže je dítě zručné ve hře na klavír, může hrát melodii a akordický doprovod samo. Ti, kteří hrají na klavír prvně mohou hrát společně s učitelem, který jim bude hrát základní melodii a děti se tak mohou soustředit pouze na hraní doprovodu.

⁵¹ HV-9-1-01 využívá své individuální hudební schopnosti a dovednosti při hudebních aktivitách

⁵² HV-9-1-04 realizuje podle svých individuálních schopností a dovedností písně a skladby různých stylů a žánrů

Tato píseň je vhodná kvůli své jednoduchosti. Hraní písničky nepotřebuje žádné domácí cvičení a učitel je tak během chvíle schopen dětem vysvětlit hru melodie a akordů. Jelikož všechny děti nejsou stejně hudebně vyspělé, je důležité, aby učitel dokázal vždy hodinu přizpůsobit schopnostem dětí a nevytvářel jim tak zbytečné obavy z hudební výchovy.

ZÁVĚR

V této práci jsem se snažil především o začlenění písní Petra Skoumala ve výuce hudební výchovy v MŠ a ZŠ. Před samotným výběrem písní jsem přiblížil život Petra Skoumala, charakteristiku dětského hlasu a charakteristiku písní pro děti. Při psaní jsem v celé práci volil stejné rozdělení, a to na 3 větší skupiny. Předškolní věk, který zastupuje mateřskou školu, mladší školní věk, který zastupuje 1. stupeň základní školy a starší školní věk, který zastupuje 2. stupeň.

V první části bakalářské práce jsem přiblížil život Petra Skoumala. Jelikož se Petr Skoumal narodil do židovské rodiny, jeho dětství nebylo snadné. Rodiče byli bez práce a později odvedeni do koncentračního tábora. Po skončení války se nakrátko odstěhovali do Anglie. Nakonec se vrátili do Československa i přesto, že zde byl komunistický režim. Protože od dětství Petr Skoumal hrál na piano a zpíval, po návratu z Anglie se rozhodl jít studovat konzervatoř. Na konzervatoři studoval obor dirigování. Studium na konzervatoři dokončil v roce 1958 a pokračoval ve studiu na JAMU, obor řízení sboru. Později se seznámil s Janem Vodňanským, se kterým dlouhá léta vystupoval. Jejich vystoupení však začala být pod dohledem STB, jelikož mnohými texty naráželi na tehdejší dobu. Bohužel kvůli své tvorbě museli z divadla odejít. Po profesním rozchodu této dvojice se Petr Skoumal začal více věnovat sólové tvorbě a zde právě začaly vycházet CD pro děti.

V kapitole o výběru dětské písně jsem zmínil hlavní rozdíl mezi písní pro děti a dětskou písní. Může se zdát, že je to to samé, ale není. Píseň pro děti je vhodná primárně svým obsahem textu, a ne vždy se hodí ke zpěvu. Může být obtížný rytmus, složitá melodie nebo nevhodná tónina. Dětská píseň je prvotně určena pro dětský zpěv. Je tomu uzpůsoben rytmus, melodie, text a tónina. Samozřejmě i nějaké písničky pro děti jsou vhodné ke zpěvu, ovšem učitel musí posoudit hudební schopnosti žáků.

S tím souvisí další kapitola, ve které jsem se věnoval charakteristice dětského hlasu. Protože se dětský hlas v průběhu věků mění, je důležité, aby se učitel v problematice dětského hlasu orientoval. Například to, že v mateřské škole mají děti obecně rozsah do kvinty a nejvhodnější tónina je C dur nebo D dur. Naopak pro starší školní věk, děti ve věku 12-15 let, je typická mutace, a proto musí k dětem přistupovat individuálně dle jejich hlasových možností.

Pro výběr písní jsem využil CD Petra Skoumala, která jsou určena především pro děti. Jedná se o CD Kdyby prase mělo křídla, Jak se loví gorila, Pro děti od pěti a Pečivo. Při výběru písní jsem většinou postupoval poslechem. Pro každou kategorii však byly pro výběr jiné rozhodující prvky. Pro předškolní věk to byla zejména jednoduchost melodie a obsah písně, který je blízký dětem. Pro mladší školní věk to bylo podobné jako pro předškolní věk, zde jsem si však mohl dovolit vybrat složitější melodie a rytmy. Pro starší školní věk jsem vybíral zejména dle probíraných témat v učebnicích. Pro tuto věkovou kategorii by neměl být problém zpěv složitějších melodií a orientace ve složitějších rytmech, jako jsou synkopy, či tečkovaný rytmus.

Při zařazení jednotlivých písní do výuky jsem se řídil tím, aby jednotlivé písně byly v souladu s RVP a zároveň byly pro děti nějakým způsobem zajímavé. Ať již melodií, složením nástrojů nebo obsahem písně. Dokonce nějaké písně by bylo možno zařadit do více věkových kategorií nebo témat, což potvrzuje fakt, že písně Petra Skoumala jsou vhodné pro všechny věkové kategorie. Při uplatnění písní do výuky, se mi podařilo, rozdělit písně do skoro každé věkové kategorie, ať již dle RVP nebo probíraného tématu. Zároveň jsem zjistil, že v jeho písních se dá nalézt mnoho hudebních témat, jako je lidová píseň, barokní hudba nebo tradiční hudba v zahraničí. To je potvrzení toho, že písně Petra Skoumala si jistě své místo v hudební výchově zaslouží.

RESUMÉ

Bakalářská práce je zpracována na téma Písňová tvorba Petra Skoumala, konkrétněji je zaměřena na výběr jeho písní a jejich následné uplatnění ve výuce v MŠ a všech ročnících ZŠ. Práce je rozdělena na 2 části, které na sebe navazují. V první části jsou informace o životě Petra Skoumala, charakteristice písní pro děti a charakteristice dětského hlasu. V druhé části je již zpracován výběr písní a jejich uplatnění ve výuce. Písně, které byly vybírány, jsou z CD Kdyby prase mělo křídla, Jak se loví gorila, Pro děti od pěti a Pečivo. Tyto CD jsou od Petra Skoumala a jsou určeny primárně pro děti. Po výběru písní se mi písně podařilo uplatnit napříč všemi věkovými kategoriemi. Všechny písně, které byly ve výuce uplatněny, se shodují s RVP a většina písní byla zároveň přiřazena k probíraným tématům na školách. Písně Petra Skoumala jsou vhodné pro všechny věkové kategorie a jejich uplatnění ve výuce hudební výchovy je velkým přínosem.

Bachelor Thesis is written about Petr Skoumal's "Song Making". It specializes in the choice of his songs and their usage in teaching in kindergartens and all the years of elementary school. The thesis is divided into two parts that follow-up each other. In the first part there is information about Petr Skoumal's life. There are also characteristics of songs for children and child's voice. In the other part there are written the choice of the songs and their usage in teaching. Songs that have been chosen are from the album "Kdyby prase mělo křídla", "Jak se loví gorila", "Pro děti od pěti" and "Pečivo". These Petr Skoumal's CDs are primarily for children. After the choice I managed to use the songs throughout all age groups of pupils. All songs used in the teaching are in the agreement with the "General Teaching Curriculum" and most of them were matched with topics taught in schools. Petr Skoumal's songs are suitable for all age groups and for teaching them during music classes with a great benefit.

SEZNAM LITERATURY

BLÜMLOVÁ, Dagmar. Aloys Skoumal: ironik v české pasti. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, spol. s r.o., 2016. ISBN 978-80-7415-126-2.

GRATIAS, Petr. Cesty do rockového nebe : jednatřicet portrétů československých rockerů. Brno: Nakladatelství JOTA, 2019. [ISBN](#) 978-80-7565-529-5.

CHARALAMBIDIS, Alexandros, Lukáš HURNÍK, Zbyněk CÍSAŘ, Jiří PILKA a Dalibor MATOŠKA. Hudební výchova pro 6. ročník základní školy. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-7235-52-8.

CHARALAMBIDIS, Mgr. Alexandros, Zbyněk CÍSAŘ, Jiří PILKA a Dalibor MATOŠKA. Hudební výchova pro 7. ročník základní školy. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-7235-048-X.

CHARALAMBIDIS, Mgr. Alexandros, Zbyněk CÍSAŘ, Jiří PILKA a Dalibor MATOŠKA. Hudební výchova pro 8. ročník základní školy. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-7235-041-2.

CHARALAMBIDIS, Mgr. Alexandros, Zbyněk CÍSAŘ a Jiří PILKA. Hudební výchova pro 9. ročník základní školy. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-7235-012-9.

LIŠKOVÁ, Mgr. Marie. Hudební výchova pro 1. ročník základní školy. 2. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2005. ISBN 80-7235-294-6.

LIŠKOVÁ, Mgr. Marie a Mgr. Lukáš HURNÍK. Hudební výchova pro 2. ročník základní školy. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-7235-009-9.

LIŠKOVÁ, Mgr. Marie a Lukáš HURNÍK PH.D. Hudební výchova pro 3. ročník základní školy. 2. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-7235-354-5.

LIŠKOVÁ, Mgr. Marie a Mgr. Lukáš HURNÍK. Hudební výchova pro 4. ročník základní školy. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2001. ISBN 80-7235-045-5.

LIŠKOVÁ, Mgr. Marie. Hudební výchova pro 5. ročník základní školy. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2001. ISBN 80-7235-050-1.

SKOUMAL, Petr, Jan VODŇANSKÝ, Pavel ŠRUT, Emanuel FRYNTA a Markéta PRACHATICKÁ. Kdyby prase mělo křídla. V Praze: Egmont ČR, c1999. ISBN 80-7186-401-3.

SKOUMAL, Petr, Pavel ŠRUT, Emanuel FRYNTA, Jan VODŇANSKÝ a Zdeněk SVĚRÁK. Když tygr jede do Paříže. Ilustroval Helena ROŠOVÁ. Praha: Mladá fronta, 2006. Sluníčko (Mladá fronta). ISBN 80-204-1346-4.

ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk a Alena TICHÁ. Hrajeme si s písničkou: zpěvník s návody na hry pro děti. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0097-0.

ZEZULA, Jiří a Olga JANOVSÁ. Hudební výchova v mateřské škole: (metodika) : učebnice pro 2. až 4. ročník studijního oboru Učitelství pro mateřské školy na středních pedagogických školách i pro praxi učitelek mateřských škol. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Učebnice pro střední školy (Státní pedagogické nakladatelství).

Internetové zdroje:

Aktivity s dětmi: Vánoční básničky. Mimibazar [online]. 16.12.2011 [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: <https://www.mimibazar.cz/navod.php?id=8617&order=1>

Bal-musette. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 18.1.2021 [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Bal-musette>

Buzuki. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 23.2.2021 [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Buzuki>

CARL ORFF: Pedagogická činnost. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 4.3.2021 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Carl_Orff#Pedagogick%C3%A1_%C4%8Dinnost

HUDEBNÍ FORMY: Studijní texty pro předmět Hudební formy 1 [online]. PhDr. Dana Soušková, Ph.D. [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: [file:///C:/Users/Jan/Downloads/Hudebn%C3%AD_formy_1%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Jan/Downloads/Hudebn%C3%AD_formy_1%20(1).pdf)

JAK VYBRAT VHODNÉ PÍSNĚ PRO PŘEDŠKOLÁKY? Raabe [online]. Autor neznámý [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: <http://www.raabe.cz/aktuality/jak-vybrat-vhodne-pisne-pro-predskolaky.aspx>

JAN WERICH. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 10.3.2021 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Werich

JIRÍ VOSKOVEC. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 5.3.2021 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Ji%C5%99%C3%AD_Voskovec

Kdyby prase mělo křídla. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2021-03-18]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Kdyby_prase_m%C4%9Blo_k%C5%99%C3%ADla

KOŠŤÁLOVÁ, Vlasta. Proměna hudební výchovy v RVP PV. Metodický portál RVP: Články RVP [online]. 21.03.2006 [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/p/468/PROMENA-HUDEBNI-VYCHOVY-V-RVP-PV.html/>

PETR SKOUMAL. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 8.6.2020 [cit. 2020-10-23]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Petr_Skoumal

ÚŽASNÉ ŽIVOTY: Petr Skoumal podle Jana Vodňanského. Český rozhlas: Dvojka [online]. Ivan Studený, 2020, 8.březen 2020 [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/uzasne-zivoty-petr-skoumal-podle-jana-vodnanskeho-8158319>

VELKÝ ROZHOVOR S PETREM SKOUMALEM. Divadelní noviny [online]. Jan Kolář, 2014, 3.července 2014 [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: <https://www.divadelni-noviny.cz/velky-rozhovor-s-petrem-skoumalem>

5.7.1 Vzdělávací obor - Hudební výchova 1. období 1. stupně: Úrovně očekávaných výstupů. Metodický portál [online]. 3.prosinec 2015 [cit. 2021-03-15]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10643>

5.7.1 Vzdělávací obor - Hudební výchova 2. období 1. stupně: Úrovně očekávaných výstupů. Metodický portál [online]. 3.prosinec 2015 [cit. 2021-03-15]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10646>

5.7.1 Vzdělávací obor - Hudební výchova 2. stupeň: Úrovně očekávaných výstupů. Metodický portál: Digifolio [online]. 3.prosinec 2015 [cit. 2021-03-15]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10647>

PŘÍLOHY

Seznam CD, které byly použity při výběru písní do výuky:

Kdyby prase mělo křídla (1991)

1. Sandály
2. Pod
3. Tygr
4. Ančičky
5. Klokan
6. Štěně
7. Kolik je na světě
8. Kdyby prase mělo křídla
9. Samý známí
10. 5 ježibab
11. Sýček
12. Pět myšů
13. Pan Šatra
14. Červotoč
15. Jeleni
16. Tchoři
17. Plž
18. Vrabčáci
19. Had a plaz
20. Sloni
21. Když jde malý bobr spát

22. Mlýnek
23. Krtek
24. Bohužel
25. Na velbloudu
26. Myš domácí
27. Podzim
28. Život je pes

Jak se loví gorila (1994)

1. Je tu les
2. Sláva, jsou tu Vánoce
3. Léto není zima
4. Liška a myška
5. Jeden lovec
6. Ježek
7. Žabák a žížala
8. Jak se loví gazely
9. Jak se loví gorila
10. Žirafa
11. Fazole a fialky
12. Racek
13. Prsty
14. Jak velbloud nepochodil
15. Pejsek a zloděj
16. Měsíček v domě

17. Píseň
18. Kampak běžíš, ježku?
19. Jeden známý hrabě
20. Veveruška
21. Hádanka
22. Rozpočítadlo
23. Medvědi a lidi
24. Břěta připlul do Řecka
25. Pane Nováku
26. Siesta

Pečivo (1995)

1. Dingo
2. Dva mrňaví uličníci
3. Koně
4. Hejkal
5. Zdvořilost
6. Had
7. Píseň o moři
8. Profesor
9. Bludičky
10. Prase
11. Nosorožec
12. Kobyla
13. Poštovní holub

14. Jelikož a Tudíž

15. Liška

16. Velryby

17. Kohouti

18. Vlkodlak

19. Chmúry

20. Ježipíseň

21. Trychtýře

22. Pečivo

23. Lev

24. Otázky

Pro děti od pěti (2000)

1. Tse Tse

2. Neteř

3. Nedaleko Cušimi

4. Jde si slon

5. Klaun

6. Holčičko medvědí

7. Ti si si pi

8. Orangutáni

9. Ukolébavka pro filharmonii

10. Pěvkyně je v kině

11. Já jsem holič

12. Večerní house

13. Máme doma tetu Elišku

14. Bambuko

15. Naše pračka

16. Běží malíř

17. Jsem tvůj robot

18. Večerníček